

Znamenje časa

Slovenske volivce na Tržaškem čaka čez dober mesec nova huda preizkušnja. V občinah Trst, Devin-Nabrežina in Milje bodo občinske volitve, ki bodo prvič potekale po novem, večinskem volilnem redu. Ta naravnost sili posamezne politične stranke v širša zavezništva, ki se morajo izoblikovati še pred uradnim začetkom volilne kampanje. Izredne važnosti je tudi in predvsem izbira kandidata za župana, ker mu novi predpisi nalagajo široke pristojnosti in seveda tudi ustrezne odgovornosti. Lista, ki bo prejela večino glasov, pa bo imela absolutno večino v občinskem svetu, kar naj bi zagotavljalo stabilnost občinske uprave.

Slovenska narodna manjšina mora seveda tudi na teh volitvah izvoliti v vse tri nove občinske svete svoje predstavnike, da bo prek njih lahko soodločala o problemih, ki jo zadevajo neposredno. To mora biti cilj, ki ga je treba doseči tudi na bližnjih volitvah — te bodo 21. novembra. Za dosego tega cilja pa je treba sredstva političnega boja prilagoditi novim razmeram. Tokrat ni več dovolj sestaviti kandidatno listo z ustreznim številom slovenskih kandidatov, temveč je treba izbrati tisto zavezništvo, ki se bo na volitvah tudi uveljavilo, kajti samo to je jamstvo, da bodo nove uprave upoštevale naše probleme, da jih bodo reševale tudi s sodelovanjem slovenskih predstavnikov.

Bližnje volitve prinašajo še tole novost: nudijo priložnost, da naša manjšina nastopi enotno. Zato jemlje nase veliko odgovornost, kdor ne upošteva »znamenja časa« in zaradi takšne ali drugačne, praviloma utopične politične vizije, dejansko cepi naše že tako šibke sile in s tem ogroža dosego cilja, ki je in ostane izvolitev naših predstavnikov v vse tri občinske svete.

DRAGO LEGIŠA

»Manjšine bogatijo države«

Pogovor z vodilnim italijanskim sociologom F. Alberonijem

Francesco Alberoni je najznamenitejši italijanski sociolog. Kdo ga še ni spoznal preko televizijskih ekranov — večkrat sodeluje namreč v pomembnih oddajah — ali ob branju njegovih briljantnih strokovnih knjig, kot so npr. »Innamoramento e amore«, »Genesi«, »L'albero della vita« in zadnja »Valori«. Alberoni tudi poučuje sociologijo na milanski univerzi in ima svojo nedeljsko rubriko na prvi strani pomembnega italijanskega časopisa »Il corriere della Sera«. Je zelo popularen predvsem zaradi dinamičnega in hkrati poljudnega podajanja svojih zanimivih tez.

Osebo sem ga spoznal pred približno dvema tednoma na sociološkem posvetu, ki ga je priredil Goriški inštitut za mednarodno sociologijo v goriški trgovinski zbornici. Pripravil sem dve seriji vprašanj — eno bolj splošnih, drugo nekoliko bolj specifičnih manjšinskih ali... tržaških. Ko sem mu povedal, da sodelujem pri tržaškem slovenskem tedniku, je zelo rad privolil v intervju. Prebral sem mu obe seriji in čeprav ni bil prav veliko poučen o naši stvarnosti, mi je dejal: »Me la faccia, me la faccia quella dei poliglotti e trogloditi: è sbalorditivo...« (»Kar vprašajte me tisto o poliglotih in trogloditih: res je neverjetno...«) Tako sva začela intervju.

Profesor Alberoni, Trst je multietnično mesto, ki sovraži drugačnosti. Neki občinski svetovalec ga je zelo dobro ožigosal s stavkom: »Trst je edino mesto, kjer beseda poliglot pomeni troglodit.« Z rezultatom, da se je rajše kot gledati proti Sloveniji in Vzhodu, zaprlo vase in tako izbralo pot recesije. Obratno se dogaja za bližnja mesta, veliko bolj odprta, kot so npr. Tržič ali Gorica, ki sta oddaljena le nekaj kilometrov od Trsta. Če izvzamemo sedaj že precej oddaljeno zgodovinsko dogajanje, kateri naj bi lahko bili vzroki za takšno izbiro?

Mislím, da pustijo zgodovinska dogajanja, tudi časovno oddaljena, do-

ločene posledice. Navsezadnje je bilo v Trstu glavno pristanišče cesarstva, zato sta gotovo bili prisotni določena ambivalentnost in velika frustracija.

Menda le ni samo lov na senzacije

Poznavalci tržaških razmer se ne čudijo vesti, da je socialistično-listarski senator Arduino Agnelli bil v Belem Manastiru in se udeležil zasedanja srbskega parlamenta iz Krajine. Njegovo prisotnost potrjuje posnetek beograjske televizije, iz katerega vidimo, kako sedi v prvi vrsti med samimi odličniki.

Zaradi njegove prisotnosti med uporniki na ozemlju, ki pripada hrva-

Upam le, da bodo tudi Tržačani razumeli, da se je stanje spremenilo, da imajo sedaj določene privilegije in da niso več postavljeni na rob dogajanja. Z italijanskim zedinjenjem je postal Trst le stransko mesto, vendar postaja sedaj zopet pomembno središče v srednjeevropskem svetu, zato bi ta moral biti vesel trenutek, v katerem postaja beseda poliglot zopet zelo pozitivna. Tudi sam bi želel biti poliglot.

Katere naj bi bile iz sociološkega zornega kota najpomembnejše spremembe v Italiji in v svetu?

Naša država je konec koncev žive-la v nekoliko nepopolni demokraciji, kar velja tudi za številne evropske demokracije, kjer je bila izmenjava skromna. Ko je celotni sistem tog, lahko pride do določenega režima, ki traja 20, 30 ali 40 let in se sklerotizira. Normalna izmenjava političnega

(Dar) IIII►■

ški republiki, bi utegnil nastati diplomatski incident med Rimom in Zagrebom. Spor bi se utegnil razširiti celo na Slovenijo, saj je znano, kako nekateri krogi v Beogradu ponujajo Italiji kraje, ki so ji pripadali do druge svetovne vojne. Nihče s srbske strani tudi ni uradno zanikal vesti, da se v Krajini vežba italijanska brigada Garibaldi in se pripravlja na zasedbo nekdanjega italijanskega ozemlja v Dalmaciji in v Istri.

* * *

V italijanskem dnevnem tisku zavzema vidna mesta še ena vest iz naše dežele. 34-letna Donatella di Rosa iz Vidma je s svojim pripovedovanjem v uredništvu videmskega dnevnika Messaggero Veneto povzročila pravo senzacijo. Kot nekdanja prijateljica generala Monticoni, poveljnika posebnega oddelka za takojšnje posege, je zvedela, da so general in nekateri častniki pripravljali državni udar. Rimsko vojaško pravdnništvo je zato že uvedlo preiskavo. V priprave je baje vpleten neofašistični terorist Gianni Nardi, ki je sicer uradno mrtev že od leta 1976, ker naj bi bil postal žrtev prometne nesreče. Di Rosa, ki je žena nekega podpolkovnika, pa pravi, da se bo kmalu pojavil v javnosti in pojasnil ozadja marsikaterega atentata v sedemdesetih letih, med drugim tistega pri Petovljah na Goriškem.

V petek, 8. oktobra, se je sezona Slovenskega stalnega gledališča v Trstu pričela s krstno uprizoritvijo Rebulove drame Operacija Timava. O delu poroča prof. Majda Artač Sturman na str. 3. Na sliki: Prizor iz igre (foto D. Križmančič)

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 14. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Tisoč let naših prednikov; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Johann Wolfgang Goethe: »Trpljenje mladega Wertherja«; 10.00 Poročila; 10.30 Intermezzo; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dopolnilnice z najbližnjega vzhoda.

■ PETEK, 15. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Dopolnilnice z najbližnjega vzhoda; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Johann Wolfgang Goethe: »Trpljenje mladega Wertherja«; 10.00 Poročila; 10.30 Intermezzo; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.45 Narodnozabavna glasba; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Draga babica...«; 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.00 Nekaj minut z...; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 16. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 Male skrbi — veliko veselje; 10.00 Poročila; 12.00 Krajevne stvarnosti: »Ta rozajanski glas« — oddaja iz Režije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 »Ena se tebi je želja spolnila« — romantični sprehodi v neponovljivo obdobje umetnosti; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Vlado Vukmirovič: »Prvi somrak«.

■ NEDELJA, 17. oktobra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Skrivnost fantomskega vlaka«; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dante Alighieri: »Božanska komedija: Pekel«; 17.30 Krajevne stvarnosti: Z naših prireditev.

■ PONEDELJEK, 18. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila; 8.10 Iz Četrtekovih srečanj: dr. Branko Agnetto; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Johann Wolfgang Goethe: »Trpljenje mladega Wertherja«; 10.00 Poročila; 10.30 Intermezzo; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Profesor Ficko in gospod Packo«; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Niti raj niti pek — Amerika.

■ TOREK, 19. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Svojo poslednjo voljo pri zdravi in čisti pameti izrekam; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Johann Wolfgang Goethe: »Trpljenje mladega Wertherja«; 10.00 Poročila; 10.30 Intermezzo; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dante Alighieri: »Božanska komedija: Pekel«.

■ SREDA, 20. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Johann Wolfgang Goethe: »Trpljenje mladega Wertherja«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Krajevne stvarnosti: Na goriškem val; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.20 Slovenska lahka glasba.

Svet Evrope in človekove pravice

S sprejetjem Dunajske deklaracije se je v avstrijski prestolnici končal prvi vrh državnih in vladnih predsednikov Sveta Evrope. Predstavniki 32 držav članic so v sklepno izjavo zapisali, da je treba ustvariti v Evropi široko območje demokratične varnosti. Konec tragične delitve celine naj bo priložnost za krepitev miru in stabilnosti. Najstarejša evropska mednarodna organizacija je potrdila svojo zavezanost načelom parlamentarne demokracije in vesoljnosti človekovih in tudi manjšinskih pravic.

Ravno manjšinsko vprašanje je bilo v ospredju pozornosti. Na Dunaju so sprejeli posebna dokumenta o pravicah manjšin in o boju zoper rasizem ter nestrpnost.

V kratkem roku naj bi zunanji ministri pripravili okvirno konvencijo o pravicah narodnih manjšin. K njej bodo lahko pristopile tudi države, ki niso članice Sveta Evrope. Zunanji ministri morajo tudi pripraviti dodatni protokol k Evropski konvenciji o človekovih pravicah iz leta 1950, ki naj govori o pravicah pripadnikov narodnih manjšin na kulturnem področju. Ker na Dunaju še zdaleč ni bilo soglasja o manjšinskem varstvu, je v dokumentu le načelno navodilo zunanjim ministrom glede vsebine konvencije. Države članice bi morale omogočiti pripadnikom narodnih manjšin, da razvijajo svojo kulturo, versko pripadnost, običaje in navade, poleg tega bi jim morale dovoliti uporabo domačega jezika zasebno, javno,

pod določenimi pogoji pa tudi v stikih z oblastmi. V listini je še rečeno, da je treba manjšine štiti v skladu s pravili pravne države in ob spoštovanju ozemeljske celovitosti in suverenosti držav.

Že do maja naj bi Svet Evrope dopolnil svoj splošni sistem varstva človekovih pravic. Poenotili bodo postopke pred Evropsko komisijo za človekove pravice in pred Evropskim sodiščem za človekove pravice, da bi tako zmanjšali dolgotrajnost postopkov. To bo seveda koristilo tudi varstvu manjšin.

Zunanji ministri bodo morali tudi sprejeti načrt za boj proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti. Med mladimi naj bi sprožili obsežno kampanjo v korist strpne družbe in medsebojnega spoštovanja.

Namški kancler Kohl je na televizijski okrogli mizi poudaril, da je najpomembnejši dosežek dunajskega vrha ravno oblikovanje novih ukrepov proti zatiranju manjšin. Ko bi poznali take ukrepe že leta 1914, bi se bili izognili dvema svetovnim vojnama, je izjavil Kohl.

V svojem nastopu na konferenci pa je vatikanski državni tajnik kardinal Sodano odločno razlikoval med ljubeznijo do domovine, ki je nekaj svetega, in nacionalizmom, ki je nečloveški in protikrščanski. Ljubezen do domovine bi morala spodbujati sodelovanje z drugimi, razne vere pa bi nikakor ne smele spodbujati nacionalizma.

»Manjšine bogatijo države«

▼ vodstva tako postane režimska kriza. Prvo krizo smo imeli v obdobju od leta 1919 do leta 1922, drugo leta 1945, tretja pa zaobjema 90. leta. Upati je treba — za vse evropske države — da bodo začeli delovati določeni mehanizmi, ki bodo omogočili takojšnjo izmenjavo političnih vodstev preko volitev, kajti ta je edina možnost, ki prepreči sklerotizacijo in nered. Največja sprememba v Evropi je verjetno konec stoletne ali petdesetletne togosti, kar bi moralo omogočiti večjo cirkulacijo elite in ljudstev.

Katera naj bi bila nova vloga narodnih manjšin in tu predvsem mislim na slovensko manjšino v Italiji?

Mislim, da v svetu, ki postaja vse bolj enoten — ne verjamem pa v masivnost — tudi npr. zaradi televizije, sredstev javnega obveščanja, kompjuterskih datotek, vse kar je manjšinsko oz. različno pomeni določeno bogastvo. Lahko ga primerjamo genetskemu bogastvu, razlike so dragoce, zato bo tudi slovenska manjšina imela enako vlogo kot druge narodne skupnosti. Gre predvsem za obogatitev države, ko velja težnja po vse večji homogenizaciji. Sreča je, da se človek more razlikovati.

Politični in kulturni pomen občil

Ko večkrat pišemo na straneh našega lista o manjšinskih vprašanjih, hote ali ne hote segamo tudi po virih za te informacije iz manjšinskega tiska. Prav pisana beseda je največkrat prvi nosilec novic in obveščanja sploh tudi za vprašanja narodnih manjšin. Seveda pridejo tu v poštev še radijske in televizijske oddaje zanje, čeprav je to seveda omejeno le na določen prostor, kjer pač manjšine živijo. Za ostale pa je prav tiskana beseda lahko najboljši informator in povezovalac, posebej kar zadeva manjšine v Italiji.

Ne bomo veliko pisali o medijih naše narodne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini, ki so nam dovolj znani in stvarnost, v kateri sami živimo. Če imamo Slovenci v Italiji dovolj publicistike, je to pozitivno. Dnevnik, številno tednikov, revije in razna glasila — vse to je pomenljivo znanilec živosti neke skupnosti. Prav tako slovenska državna radijska postaja, pa pričakovano TV oddaj. Seveda ni vse tako, kot si verjetno želimo, a to je drugo vprašanje.

Kako pa druge manjšinske skupnosti v državi? Najbolj je tu gotovo prisotna nemška manjšina na Južnem Tirolskem, z bogato razčlenjeno tiskovno in radiotelevizijsko programaturo in aktivnostjo. Sledi francosko govoreča skupnost v Dolini Aosta — ta ima bogat tednik, radijske državne oddaje, televizije pa še tudi nima. Nato pride cela vrsta jezikovnih skupnosti, ki so seveda v drugačnem položaju od treh prej omenjenih. Sardinska, okcitanska in furlanska jezikovna manjšina sicer ima določeno število listov in glasil ali revij, ki pa se večkrat ustavi pri kulturnih, folklornih ali podobnih aspektih. Tisk je tu večkrat le dvojezičen, delno ker vsi pripadniki take skupnosti ne govorijo ali povsem obvladajo svojega materinega jezika, deloma zaradi morda nujnega informiranja drugojezične večine. Tudi radijske oddaje so tu redke, če sploh so. Različno je, recimo, v Furlaniji, kjer se v določenih TV oddajah (Telefriuli) govori tudi v domačem jeziku.

Problem manjšinskih občil je na splošno pereč. Političen odmev imajo seveda v glavnem le glasila tistih manjšin, ki so politično oz. pravno priznane. Poleg naših časopisov recimo južnotirolski Dolomiten ali Volksbote (uradno glasilo SVP) ali valdostanski Le Poble valdôtain (glasilo Union V.), pa sardinski Il Solco ali okcitanski Ousitanio vivo.

Prav gotovo je tiskana beseda tudi pri političnem kot pri kulturnem delovanju manjšin izredno pomembno. S tem lahko poleg šolstva (kjer seveda je) utrjuje narodno zavest in uči materin jezik. Zato je tudi naša skupna naloga, da v tem smislu delujemo in tako podpiramo in ohranjamo savoj slovenski zamejski tisk!

S pogumom in zgodovinsko zavestjo v novo sezono SSG

Krstna uprizoritev Rebulove drame Operacija Timava

V petek, 8. oktobra, je gledališki ansambel Slovenskega stalnega gledališča odigral premiero drame v dveh dejavnih *Operacija Timava*, ki jo je tržaški književnik **Alojz Rebula** napisal za naš tečaj SSG. S tem delom stopa naše gledališče v novo sezono: slovesno in pogumno, s pogledom, zazrtim v polpreteklo zgodovino primorskega življa, a obenem uprtim v prihodnost, ki jo (kot v sklepnem prizoru) obžarja simbolični sij svobode.

Igra je postavljena v obdobje fašistične strahovlade, polno nasilja in žrtev, ki so zaznamovale predvsem čas med prvim in drugim tržaškim procesom. Inšpektor javne varnosti **dr. Urlato** (togo oblastni **Vladimir Jurc**), ki se mu lakajsko klanja peščica podreptnikov, še predvsem polizani tajnik **dr. Pasquini** (**Stojan Colja**) in učeni profesor **Pizzastriglio** (**Adrijan Rustja**), vodi *Operacijo Timava* — projekt etničnega čiščenja in poitalijančenja slovenskih priimkov. Sami priimki črno-srajčnikov kot tudi tragikomični prizor v pisarni, ko se krešejo predlogi za učinkovito in čimbolj »zvesto« spreminjanje izvornih slovenskih priimkov v italijanščino, kažejo avtorjevo subtilno ironijo, nekakšen črni humor, da se gledalcu, še tako groznemu dogajanju navkljub, utrga trpek nasmeh.

V zamisli režiserja **Maria Uršiča**, ki je poskrbel tudi za scenografijo, obdobje genocidne politike zaživi v vsej svoji večplastnosti ali celo antitetičnosti, kar sta imenitno podkrepila tako glasbeni izbor **Aleksandra Rojca** kot tudi kostumografija **Marije Vidau**. V glavnem temni, res-

ni in strogi kostumi odražajo uniformiranost in avtoritarnost fašističnega režima, težko vzdušje raznarodovanja pa blažijo zvoki slovenskih ljudskih napevov pa tudi kompozicij znanih evropskih mojstrov. Kajti govorica glasbe je univerzalna, ne podreja se diktatom potujočevalne fašistične politike. In če je slovenščina izrinjena iz šol, cerkva in ulic sploh, zaživi toliko pristneje v ljudski pesmi in domači viži, s katero se sprosti napetost ob požigu italijanskega rekrutorija.

Dogajanje na odru je vseskozi lepo dopolnjevala klavirska spremljava **Jane Radovič**; je pa predvsem pomagala ustvarjati podobo rahločutne in nadarjene pianistke, **Križnikove Nataše** (**Lučke Počkarjeve**). Okrog nje je Rebula spletel ljubezensko zgodbo, v kateri si stojita nasproti borbeni slovenski študent **Dušan** (v zelo doživeti interpretaciji **Gojmira Lešnjaka**, ki mu — kot v Pregarčevih Črnih galebih — očitno ležijo podobne vloge), ognjevit in zanesen revolucionar, ki prisega na internacionalizem in proletarsko enotnost, ter florentinski inženir judovskega porekla **Amos Borsi** (odlični gost **Valter Dragan**), za katerega se izkaže, da je moral postati tajni policijski agent, ki pa ne prisega na genocidno politiko fašističnih oblasti. Ljubezenska nasprotnika bi se malodane spopadla v dvoboju, toda ženska razsodnost in pomirljivost, ki ju izžareva **Nataša Lučke Počkarjeve**, naposled zmaga. Ob njej je vlogo njene matere **Dore** pretresljivo rahlo in zadržano, pa vendar pokončno odigrala **Miranda Caharija**.

Ljubezenski trikotnik ustvarja dramatsko napetost in gledalca prevzame. Zato manj izstopajo predčasna upokožitev zavednega slovenskega učitelja, **Natašinega očeta Leona Križnika** (**Alojza Miliča**), sam raznarodovalni načrt *Operacije Timava*, ilegalno zbiranje in delo slovenskih mladincev, ki so si sicer idejno različni, a enotni v prepričanju, da je treba kljubovati fašistom. Na to ozadje je režiser **Mario Uršič** postavil podobe krvavih primorskih tridesetih let. Vendar **Rebulova Operacija Timava** ni monumentalna zgodovinska igra, ampak mozaik človeških usod, ki jih združuje ali ločuje humanost. To je kohezijska sila zavedne družine **Križnikovih**, ki naj bi jo italijanske oblasti preimenovala v **Crociani**.

Nasilno upokoženi učitelj **Leon Križnik** je ranjen v svojem ponosu, a realistično kljubuje in posreduje svobodoljubno misel vsem družinskim članom. Njegov sin **Stanko**, ki mu je **Rebula** vdahnil ogenj in obenem umirjenost krščanskega socialista, je pesniško nežen v interpretaciji mladega **Alojza Sveteta**. Posebno dramatsko napet je dialog med njim in zagnanim študentom **Dušanom**. Dva različna pogleda na isto stvarnost, vendar enaka usoda — smrt. Zdi se, da smrt katarzično izenačuje prijatelja z nasprotnikom ali neprijateljem. Tudi Italijan **Amos Borsi**, ki kljub svoji tajni nalogi vzljubi ne samo **Natašo**, ampak tudi njen jezik in kulturo, ne more več izpolnjevati ukazov inšpektorja javne varnosti, izbere edino možno pot — z revolverjem v smrt.

Zaključna podoba **Križnikove matere** in hčerke, ki sta pokopali moža in očeta, sina in brata ter upanje na ljubezen, je vizionarna. V ospredju se v vazi bohotijo rdeči nageljni, simbol slovenstva, rdeče ozadje pa naj simbolizira misel, da žrtev vseh padlih Slovencev ni bila zaman.

Rebulova upodobitev tridesetih let je dramaturško dosledno izpeljana miniaturna družinska epopeja (z morda prenašljivim razpletom v drugem dejanju), v kateri skozi like govornikov avtorjeva razum in srce. V slogovno izbrušenih dialogih se prepletajo vprašanja in odgovori o ljubezni, ustvarjalnem delu, narodnem ponosu in jeziku, o poslednjih rečeh. In ko obmolknje besede zaradi zadrege, nelagodja, njihovo vlogo — pod spretnim režiserjevim vodstvom — prevzame umetniška govorica pogledov, gibov in kretenj, govorica glasbe, cvetja in luči.

Ko spregovori tišina, s(m)o igralci navsezadnje le in predvsem ljudje, ne glede na izobrazbo, jezik in poreklo. Lik župnika **Jamarja** v kreaciji **Livia Bogatca** se s svojo človeškostjo zarisuje kot human tržaški **Čedermac**, na katerega spominja še predvsem prizor na inšpektoratu javne varnosti.

Toda žlahtno sporočilo človeškosti v **Rebulovi** igri pooseblja zlasti **Amosov** lik, lik rahločutnega in umetniško čutečega Italijana, ki ob govornici **Danteja** in **De Sanctisa** kot žensko — **Natašo** — vzljubi govorico slovenskih pesnikov **Gregorčiča** in **Kosovela**. Zdi se mi, da dialoge in podobe **Rebulove** igre prežarja še zlasti

v sklepnem delu kosovelovski duh, duh smrti, revolucije, vonj kraške gmajne in brinjevk, ki ga priklepajo na to liliputsko krpico zemlje in na njeno krvavo polpreteklost. Družinska tragedija **Križnikovih** se torej vse bolj zarisuje kot izkristaliziran spomin trpljenja medvojnih generacij in kot opomin današnjim mladim generacijam.

Majda Artač Sturman

Nobelova nagrajenka Toni Morrison

Letošnja Nobelova nagrajenka za književnost je temnopolta ameriška pisateljica **Toni Morrison**, ki poučuje na univerzi v **Princetownu**. V utemeljitvi je nagradna komisija napisala, da so jo izbrali »zaradi njenih pri-povednih del, ki jih odlikujeta izredna domišljija in bogata poetična izraznost, s katero v kratkih potezah prikazuje bistvo ameriške stvarnosti«. V svojih knjigah avtorica opisuje predvsem življenje in težave temnopoltega prebivalstva.

Nagrajenka se je rodila v državi **Ohio** leta 1931 z imenom **Cloe Anthony Wofford**. Diplomirala je na **Howard University**. Tam je tudi spoznala svojega bodočega moža **Harolda Morrisona**, po ločitvi pa se je preselila v **New York**, kjer se je zaposlila pri založbi **Random House**. V večernih urah je začela pisati svoj prvi roman **The Buest Eye**. Knjiga je izšla pri drugi založbi in da ne bi tega izvedel njen delodajalec, se je pisateljica podpisala z imenom **Toni Morrison**, s katerim je kmalu postala slavna. Od leta 1970 do danes je izdala šest romanov.

Dr. Zwitter 80-letnik

Dne 10. t.m. je obhajal 80-letnico znani koroški manjšinski politik odv. dr. **Franci Zwitter**. Ob častitljivem jubileju mu iskreno čestita tudi naš list in mu želi še veliko zdravja, da bi lahko še dalje pomagal slovenski narodnostni skupnosti na Koroškem v njenem boju za obstanek in vsestranski razvoj.

Best-seller prof. Jožeta Pirjevca

Prejšnji teden so v **Gregorčičevi** dvorani v **Trstu** predstavili knjigo zgodovinarja in univerzitetnega profesorja **Jožeta Pirjevca** z naslovom »Il giorno di San Vito — Svetega Vida dan«. Delo je napisano v italijanščini, izdala pa ga je založba italijanske državne radiotelevizije **Nuova ERI**. Prof. **Pirjavec**, kot piše že v podnaslovu, v svoji knjigi opisuje zgodovino jugoslovanske tragedije (v izvorniku: »Jugoslavija 1918-1992 — storia di una tragedia«). Na tržišču je imelo delo velik uspeh, saj je prva izdaja dejansko že pošla in je zato v pripravi že druga izdaja. **Pirjevčev** delo prodajajo po vsej Italiji in lahko rečemo, da že sodi med best-sellerje. Na večeru v Slovenskem klubu, ki je tako pričel svojo novo sezono, je **Pirjevčev** knjigo predstavil dr. **Boris M. Gombač** iz **Ljubljane**. Na sliki: (foto **S. Ferrari**) prizor s predstavitev.

S posveta o izseljenstvu na Opčinah

Dr. I. Mislej: Primorska bi lahko prednjačila v raziskavah o slovenski emigraciji

O pomenu, vzrokih in poteku izseljenjskih procesov na Slovenskem so si v petek, 8. t.m., v Prosvetnem domu na Opčinah izmenjali mnenja številni strokovnjaki na tem področju iz Trsta in iz matice. Srečanje, ki ga je organiziral Odešek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu s sodelovanjem Zveze zgodovinskih društev Slovenije, je trajalo ves dan, govorilo pa je 16 strokovnjakov. Iz Trsta so predavali Aleksej Kalc, Pavel Štrajn in Milan Bufon, ostali pa so prišli iz Maribora in Ljubljane. Med predavatelji je bila tudi dr. Irene Mislej z Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete v Ljubljani, ki problematiko dobro pozna, saj se je sama rodila v izseljenstvu, v Argentini, in se je pred nekaj leti odločila, da se vrne v domovino. Postavili smo ji nekaj vprašanj.

Najprej o vsebini Vašega predavanja. kateremu vprašanju ste se posvetili?

Naredila sem pregled razmišljanj samih izseljencev o procesu izseljevanja. Pravzaprav gre za prvo fazo, za določitev virov, po katerih bi lahko prišli do samorefleksije izseljencev. Kot smo na tem posvetu slišali, raziskovalci iz Slovenije in zamejstva gledajo na pojav izseljenstva od zunaj, medtem ko jaz, nekako po usodi, ali če hočete po kraju rojstva, gledam na ta fenomen iz drugega vidika. Ker je izseljenjsko časopisje izredno bogato, zelo zanimivo in tudi zabavno, se mi zdi škoda, da se ne bi temu bolj posvetili, tako da bi mogoče pogledali in primerjali, kaj so mislili izseljenci sami o svoji usodi in novi domovini, zakaj so šli, o tem, ali jim je bilo žal ali ne ali kako so druge svarili ali jim svetovali.

Se Vam ne zdi, da je bilo slovensko izseljenstvo do pred kratkim zapostavljeno, da se o tem sploh ni govorilo, posebno o Argentini in še posebej o politični emigraciji. Ali je sedaj nastopil nov čas? Je mogoče še kaj rešiti?

Seveda se da kaj rešiti. Zgodovinar bi težko rekel, da se ne da ničesar rešiti. Vsekakor, če gledamo Primorsko kot celoto, opazimo dvojno pomanjkljivost. Najprej dolga leta nismo dosti govorili o izseljencih, zato ker so bili izseljenci s Primorskega tako katoličani kot trdni komunisti. Slovenska politična, torej povojna emigracija, je pa poseben pojav, ki ga zdaj odkrivajo in se o njem zelo intenzivno piše, njihova dela se ponatiskujejo in njihovi predstavniki obiskujejo Slovenijo. Toda jaz se ne bojim za to, bojim se bolj za tisto starejše obdobje, ker tam viri izginjajo. Vodilni argentinski Slovenci so že umrli, zato se pojavlja vprašanje, kam je šlo vse tisto, kar so oni ustvarjali, to pomeni pisma, dokumenti, arhivi, itd. To področje je zelo zanemarjeno.

Seveda, vedno delamo z zamudo, vedno lahko ugotovimo, da bi bilo bolje, če bi se prej začeli zanimati.

Kakšni bi bili sedaj možni stiki in kakšne učinke bi lahko ti stiki imeli za Slovence doma in po svetu?

Stiki so vedno možni, samo da jih je sedaj treba vzpostaviti z drugo in

s tretjo generacijo in ne samo v slovensčini, ampak je treba upoštevati tudi španščino. Za kako bolj poglobljeno analizo tudi lastne usode se bo treba torej s temi ljudmi sporazumevati drugače. Prepričana sem, da je tukaj Primorska tista, ki bi lahko prednjačila, ker ima zelo bogato zgodovino v Južni Ameriki in je zelo veliko ljudi, ki se v Argentini s to usodo ukvarjajo, danes tudi na univerzi. Danes na primer že delajo diplomatske naloge in raziskave o tem.

Kaj pa naši Slovenci, ki so emigrirali v druge kraje, Združene države, Kanado... So ti za nas popolnoma izgubljeni?

Odgovor na to vprašanje je zelo težak. Če gledamo iz vidika nacionalne kulture bi verjetno ugotovili, da je veliko izgubljenega, ampak da vse vendarle ni. Če gledamo s strani človeškega potenciala, je jasno, da so ti ljudje odšli in se vključili v novo življenje. Kljub temu pa mislim, da je možno narediti še marsikaj v smeri sodelovanja, ki bi bilo koristno za ene in druge.

Za konec pa še splošen vtis o tem simpoziju.

Zelo sem vesela tega simpozija, ker se malokrat srečamo. Zgleda, da naša skupna prizadevanja o izseljencih niso še tako usidrana, da bi se kaka zelo ugledna inštitucija sistematično ukvarjala s tem vprašanjem. S kolegi se zelo dobro počutim, mislim, da smo skupaj resnično veliko naredili, manjka pa nam veliko empiričnih podatkov in bo torej treba še naprej podpirati stvarne raziskave.

(hj)

Nova življenjskost narodnostnega principa (2)

Objavljamo drugi del poročila tajnika Ssk za Tržaško Martina Breclja na strankinem pokrajinskem kongresu 3. t.m. (Ured.)

MEDNARODNI KONTEKST

Najprej velja poudariti, da naši problemi niso nekaj izjemnega v času, v katerem živimo. Manjšinska in širše narodnostna problematika je danes posebno aktualna na svetovni in še posebej na evropski ravni. Do nedavnega so prevladovala gledanja, po katerih naj bi bile narodnostne razlike nekaj drugotnega, nekaj, kar naj bi bilo obsojeno na odmrtnje v procesih vsesplošnega združevanja in povezovanja na planetarni ravni. Res je, da je svet vse bolj enoten in notranje povezan na gospodarskem, tehnološkem, kulturnem, političnem in še na drugih področjih. A če je to res, če je res, da smo priča vse večji univerzalizaciji, ni nič manj res, da je današnji čas tudi čas vse večje specializacije prav tako na vseh področjih, vključno na političnem. Regionalizmi so prav tako zakoniti otroci današnjega časa, kot so to na drugi strani razne oblike preseganja nacionalnih držav in mednarodnega združevanja na evropski ali celo svetovni ravni. Človeku očitno ni dovolj, da pripada zgolj človeštvu, potrebuje manjše skupnosti, v katerih bi se lahko identificiral, v katerih bi se čutil živ in prepoznaven člen, in se šele prek njih konkretno pove-

dnevnom redu tudi v mednarodnih forumih in predmet vse večjega števila listin in dokumentov mednarodnega dometa. Omenimo naj le dokumente OZN, Evropskega parlamenta, Konferenice o varnosti in sodelovanju v Evropi, pa vse tja do stališč držav Srednjeevropske pobude in Delovne skupnosti Alpe-Jadran. Pri tem ne gre pozabiti na poslanico papeža Janeza Pavla II. »Če želiš mir, spoštuj manjšine!«, posebej pa velja opozoriti na to, da je Svet Evrope pred nedavnim uradno sprejel predlog za oblikovanje evropske konvencije o pravicah manjšin, ki naj bi v končni fazi postala sestavni del same Evropske konvencije o človeških pravicah.

V ta kontekst je treba postaviti tudi reševanje problematike Slovencev v Italiji, bodisi programsko-vsebinsko bodisi formalno-politično. Kar se prvega aspekta tiče, moramo ugotoviti in poudariti, da se naš skupni predlog o globalnem zaščitnem zakonu ujema s širše priznanimi standardi manjšinske zaščite. Kar se drugega aspekta tiče, pa bi omenil predvsem akcijo, ki jo je Ssk začela pred nekaj meseci za seznanjanje mednarodne javnosti z našimi perečimi problemi. Sestavili smo spomenico, ki smo jo poslali predstavništvom vseh držav, ki so diplomatsko zastopane v Rimu, Vatikanu in Ljubljani, pa tudi mednarodnim organizacijam in Slovincem po svetu. V ta kontekst sodi tudi nedavni obisk številne delegacije naše manjšine v Strasburgu, kjer se je sestala s predstavniki Evropskega parlamenta in Sveta Evrope. Nam ne gre za to, da bi postavljali koga na zatožno klop. Mi smo prepričani, da bo pred reflektorji mednarodne pozornosti mogoče naša odprta vprašanja pravičneje in lažje reševati, lažje tudi za same italijanske oblasti, ki ne bodo toliko v psihološki situaciji tistega, ki daje nekakšne neobvezne koncesije, ampak bolj tistega, ki uresničuje nekaj občeveljavnega, kar bi tudi odgovarjalo resnici.

POSODABLJANJE OSIMA

Ko govorimo o možnostih, kako premakniti našo problematiko z mrtve točke, pa moramo nadalje ugotoviti, da so prav v tem času stekli pogovori oziroma pogajanja med Italijo in Slovenijo za t.i. nadgradnjo ali posodobitev Osimskih sporazumov, pri čemer predstavlja položaj slovenske manjšine v Italiji — skupno s položajem italijanske v Sloveniji — eno izmed osrednjih vprašanj.

(dalje)

V petek, 22. oktobra, bodo v cerkvi na Katinari predstavili knjigo Jožka Gerdola

ŽUPNIJA IN CERKEV SV. TROJICE NA KATINARI

O delu bo spregovoril prof. Pavle Merku. Začetek ob 19. uri.

zostalim človeštvom. Od tod tudi nova življenjskost narodnostnega principa ter vse večje prebujanje manjših in manjšinskih narodnostnih skupnosti, kateremu smo priča zlasti v razvitem svetu. Kot je znano, je treba prav tem procesom v dobršni meri pripisati zrušenje imperijev realnega socializma in same blokove delitve sveta. Seveda pa so ti procesi dvorezni in kam lahko pripeljejo, če jim ne omogočimo racionalnih oblik uveljavljanja, pa zgovorno dokazujejo sedanja tragedija na Balkanu, krvava obračunavanja v Zakavkazju, pa tudi npr. nepomirljiva severna Irska.

Ni čudno torej, da je narodnostna in še posebej manjšinska problematika vse pogostejša na

Dvestoletnica rojstva izumitelja Josefa Resslera

Pred dvesto leti se je v Chrudimu v današnji Češki rodil sloviti izumitelj ladijskega vijaka Josef-Josip Ressel. Gimnazijo je obiskoval v avstrijskem Linzu, po začetnem študiju poljedelstva, naravoslovnih znanosti, kemije in tehnologije na dunajski univerzi se je izobraževal na tedanji gozdarski akademiji.

S 24-letji je prišel na svoje prvo delovno mesto v avstrijski cesarsko-kraljevski gozdarski službi v Pletenje na Slovenskem. Za tem ga je pot vodila v Ljubljano, Trst, Montano.

Avstrijska mornarica je potrebovala za gradnjo svojega ladjeva velikanse količine posebnih vrst lesa. Ressel je kot gozdarski mojster v Ljubljani in Trstu skrbel za umno sečnjo pa tudi pogozdovanje v primorskih gozdovih. Zato je bilo primerno, da je zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije 23. in 24. septembra priredila v Portorožu mednarodni posvet o Ressleru na Krasu v okviru skupnosti Alpe-Jadran, saj je Ressel gozdaril in izum-

ljal v sedanji Sloveniji, v Avstriji, Italiji in na Hrvaškem.

Ob jubileju so se slovitega izumitelja, ki pa je bil zelo slab poslovnež, spomnili tudi Avstrijci.

V dunajskem dnevniku »Die Presse« so naštetih številni Ruslovi izumi. Za revno kmečko prebivalstvo na Dolenjskem je iznašel enostavno stiskalnico za sadje. Bil je genialen tehnik, ki je med drugim skonstruiral novo obliko pluga, različne merilne naprave, izboljšal je delovanje parnega stroja, preoblikoval naprave za predelovanje lesa.

Njegova najbolj znamenita iznajdba pa je ladijski vijak. Prve načrte je zarisal že kot študent dunajske univerze v letu 1812. Z izumom se je začel resno ukvarjati, ko se je mudil v Trstu. Med Benetkami in Trstom je takrat poleg razmeroma hitre poštno jadralnice plul manjši parnik s kolesom na lopaticice. Ressel je takoj ugotovil, da tak način pogona za relacije na velikih morjih ni posebno primeren. Že februarja 1827 je cesarski dvorni urad na Dunaju dovolil uporabo Resslerovega ladijskega vijaka. Toda šele sedaj so se začele težave. Ressel s svojo iznajdbo ni obogatel. Z njo so se okoristili francoski podjetniki. Prvi parnik, ki ga je gonil vijak, je priplul v Trst pod angleško zastavo. V tem času je Ressel podvzel službeno potovanje v močvirja ljubljanskega barja. Tu je zbolel za tifusom in osamljen umrl 10. oktobra 1857 v neki ljubljanski gostilni.

Lev Detela

Gospodarski forumi tudi na Goriškem

Dne 24. septembra 1993 je bil v sejni dvorani novogoriške občine ustanovni občni zbor Regionalnega Gospodarskega foruma Goriške. Sedež Gospodarskega foruma Slovenije je v Ljubljani na Beethovnovi 4, njen predsednik pa je Igor Umek (sedanji minister za promet in zveze vlade Slovenije).

Gospodarski forum povezuje podjetnike, obrtnike, managerje in gospodarske strokovnjake, ki se zavzemajo za čimprejšnjo uveljavitev tržnega gospodarstva v Sloveniji. Ta forum ima pet sekcij: obrtno-podjetniško, managersko, državno-upravno, znanstveno-tehnološko in takoimenovano podjetniško pobudo, ki povezuje podjetnike, študente in gospodarske strokovnjake, ki so mlajši od trideset let.

V imenu iniciativnega odbora je prisotne pozdravil Milan Turk. Pomembno je dejstvo, da vlada za Gospodarski forum veliko zanimanje, saj so se ga udeležili številni gospodarstveniki goriške regije in drugih primorskih občin. Prisotni so bili gostje iz Ljubljane (Igor Umek, Janko Deželak, Edvard Stanič, g. Kovač in drugi) in iz zamejstva. Prisotna sta bila tudi predsednik Skupščine občine Nova Gorica Marušič, ki je prisotne prisrčno pozdravil, in predsednik Izvršnega sveta novogoriške občine Špacapan, ki je aktivno sodeloval v razpravi.

Tajnik Gospodarskega foruma iz Ljubljane je poslušalce sezna-

nil s statutom in drugimi podrobnostmi. Dne 6. novembra 1993 pa je predviden kongres Gospodarskega foruma v Portorožu. Trenutno šteje društvo Gospodarski forum Slovenije nekaj nad 400 članov in se predvideva znatno povečanje v naslednjih mesecih.

Lahko rečemo, da je ustanovni občni zbor Regionalnega Gospodarskega foruma Goriške izredno dobro uspel. Izvoljen je bil Regionalni odbor, ki šteje 5 članov. Tudi razprava je bila izredno živa in praktična. Ministra za promet in zveze so prisotni povpraševali po izgradnji infrastrukture, zlasti avtocest na Primorskem. Janko Deželak pa je odgovarjal na vprašanja, ki so se nanašala zlasti na sanacijo bank, nove obrestne mere, dekapitalizacijo, javno porabo, privatizacijo, javni dolg in prestrukturiranje gospodarstva.

G.D.

V Števarjanu razgovor o BiH

V dvorani kulturnega društva »Briški grič« v Števarjanu (Bukovca 6) se bo 15. t.m. ob 20.15 pričel večer z naslovom »Tragedija Bosne«. Sodelovali bodo časniki časopisa Oslobodenje iz Sarajeva — Midhat Plivčič, Zoran Odič in Darko Švarz — ter posebni poročevalci RTV iz Sarajeva Aleksander Mlač, torej ljudje, ki so na lastni koži preizkusili to nehumano in noro morijo. Srečanje želi biti predvsem še en poziv k miru. Večer prirejajo Kulturni dom iz Gorice, ZSKD, društvo »Briški grič« iz Števarjana ter »Naš prapor« iz Pevme, Oslavja in St. Mavra pod pokroviteljstvom Solidarnostnega odbora za pomoč Bosni in Hercegovini iz Gorice. Slednji obvešča, da je pri Kmečki banki v Gorici odprt tekoči račun (št. 65250) pod geslom »Sklad za begunce BiH«.

2.500 let demokracije

V Društvu slovenskih izobražencev je v ponedeljek, 11. t.m., govoril dr. Edvard Kovač, profesor etike na univerzi v Ljubljani, ki predava tudi v Franciji na vseučilišču v Toulousu. Govoril je o obletnici, ki je pri nas nismo zabeležili — 2.500. letnici demokratske državne ureditve. Leta 506 ali 507 pr. Kr. je bila v Atenah sprejeta nova reforma, ki je omogočala ljudem, da sodelujejo pri upravljanju države.

Dr. Kovač je v svojem predavanju opredelil pojem demokracije, omenil je krizo, v kateri se danes nahaja takšna državna ureditev in dejal, da bi bila Slovenija, v kateri se demokracija šele rojeva, lahko v tem smislu bila tudi zgled za Evropo. Pomanjkljivost današnjih demokracij je, da so človeški razum, iz katerega sicer izhajajo, absolutizirale in niso upoštevale nujnosti etičnega korektiva.

Rekordno število jadrnic na Barcolani

Nad tisoč belih jader se je v nedeljo, 10. oktobra, pojavilo na gladini Tržaškega zaliva za tekmovanje Barcolana, ki ga prireja Jadranski klub Barcola-Grignano. Program pa je bil letos krajši kot prejšnja leta. Vreme je bilo sicer lepo in sončno, vetra pa ni hotelo biti od nikoder, tako da so morali organizatorji s predvidenih 15 milj skrajšati progo na 10. Tekmovanje se je zaključilo pod Križem, prvi pa je na cilj prispel Francesco Battiston z jadrnico Fanatic. Letošnja 25. Barcolana je vsekakor zabeležila rekordno število udeležencev. Tekmovalo je kar 1.025 jadrnic. Med temi jih je bilo tudi veliko s Slovenije in Hrvaške.

(foto M. Hrovatin)

NOVE PREDKLICNE ŠTEVILKE ZA SLOVENIJO

Kdor hoče telefonirati iz Italije v Slovenijo, mora zavrteti tole predklicno številko: 00386.

Kdor pa hoče telefonirati iz Slovenije v Italijo, mora zavrteti predklicno številko: 0039.

Predstavniki naravovarstvenih organizacij so na tiskovni konferenci na tržaškem sedežu agencije ANSA sporočili javnosti, da so v Furlaniji-Juljski krajini v zadnjih mesecih zbrali 6 tisoč podpisov za ustanovitev kraškega parka. Naravovarstveniki pa so izrazili skrb zaradi vesti, da naj bi bil načrt za ustanovitev industrijske cone na Krasu še vedno aktualen. Zbrane podpise bodo kmalu izročili pristojnemu ministrstvu za okolje.

Pogovor z dr. Borisom M. Gombačem

Tržaška zgodovina živi od mitizacij

»Trst-Trieste. Dve imeni ena identiteta« je naslov knjige, ki jo je napisal tržaški rojak Boris M. Gombač, ravnatelj Narodnega muzeja v Ljubljani. Gre za natančno dokumentiran sprehod čez historiografijo o Trstu med leti 1719 in 1980. Knjiga je razdeljena na 7 poglavij — vsako je opremljeno tudi z navedbo vseh bibliografskih podatkov in vsako obravnava drug aspekt in obdobje od nekdanj komplicirane in kontroverzne zgodovine našega mesta. Knjigo dr. Gombača so predstavili v sredo, 6. t.m., v Prosvetnem domu na Opčinah, o delu pa sta spregovorila dr. Matjaž Kmecl in založnik Marko Kravos za Tržaško založbo Trst. Izkoristili smo priložnost, da avtorju postavimo nekaj vprašanj o njegovem delu pa tudi o njegovem pogledu na Trst »iz daljave«, ki naj bi omogočala tudi večjo objektivnost pri ocenjevanju.

Na sliki: (z leve) M. Kmecl, avtor Boris M. Gombač in M. Kravos (foto D. Križmančič)

Glede na to, da živite v Ljubljani, lahko z določeno distanco gledate na našo stvarnost. V čem je prihodnost Trsta?

V dezintegracijskih tokovih, ki se porajajo v Evropi, bo tudi Trst, kot v preteklosti, spet postal torišče sporov in ena izredno nevraltičnih točk. Ne smemo pozabiti, da na ta balkanska vrata, ki so prinesla toliko gorja v preteklosti, v nekaterih krogih še vedno gledajo obsoletno, nezgodovinsko. Prihodnost Trsta je seveda v tem, da definira svojo bodočnost, da se zave, kaj hoče, je v neki produktivni miselnosti, taki, kot je bila tista, ki je Trst privedla na najvišji stadij konec prejšnjega stoletja.

Kdaj se je pravzaprav pričela zgodovina Trsta in kakšni so bili mednarodni odnosi med raznimi narodnostmi, ki so se tu pojavile?

Trst je umeten konstrukt. Avstrija je v tistem času z zmago nad Benetkami na kopnem dobila možnost, da se polasti Jadrana, da dobi okno v svet za vse svoje proizvode, rude, industrijske in obrtne izdelke in začne svojo ekspanzijo iz kontinentalne države v državo z izhodom na morje. Tu ji pomaga seveda merkantilizem, ekonomska teorija, ki prevladuje v tem času v Evropi. Tako postane leta 1719 s Karlom VI. Trst, ki je bil do takrat izredno majhno mesto, ki ni imelo več kot 4.000 prebivalcev, glavni punkt v Avstriji v tistem času. Trgovcem in drugim ljudem s kapitalom se nudijo

posebni privilegiji, da se naselijo v Trst. Tu se tako pojavijo najrazličnejši narodi, od Grkov, do Kataloncev, Arabcev, tudi Srbov, in v bistvu je večina doseljenega prebivalstva slovenskega rodu, kajti prav bližnja okolica daje tržišču delovne sile in vedno nove vzpodbude.

Kaj pa izvor šovinizma v teh krajih. Kje ima začetek?

Šovinizem je posledica nekega tekmovalja, kdo bo boljši, kdo bo prišel na sonce v zgodovini. Vemo, da je ta tekma v bistvu med jugom in severom. V tem času dobivajo Čehi in narodi, ki so bili prej brez lastne države, tudi z otoplitvijo v notranjepolitičnih razmerah Avstrije, nov impulz in ta impulz se pozna seveda tudi v slovenskem delu Trsta, saj se akumu-

lacija kapitala izvrti izredno močno in tik pred prvo svetovno vojno doseže slovenski kapital polovico vsega, ki je prisoten v Trstu. Šovinizem je tekma, strah, ki je bil tudi na predstavitvi označen, je tisti trenutek, ko se razvijajo teorije o večvrstnosti nekega naroda nad manjvrstnostjo drugega naroda.

Govorili ste tudi o mitizaciji tržaške zgodovine. Kaj bi povedali o tem?

Tržaška zgodovina enostavno živi od mitizacij, kajti treba je bilo postaviti modele temu mestu, ki je bilo tako mlado in ki ni imelo tradicije. Ti modeli potem trajajo v 18. in 19. stoletju in dobivajo svoj smisel v času po prvi svetovni vojni. V bistvu ti miti govorijo o veličini Trsta, ki naj bi bil sam zaslužen za svoje bogastvo, medtem ko kakršna koli resna analiza dokazuje, da je bogastvo Trsta lahko prišlo do izraza le s posegom centralne dunajske oblasti. In to je eden izmed glavnih mitov, ki ga je dolgo časa poudarjala italijanska zgodovina.

V analizi zgodovine Trsta ni mogoče spregledati slabih odnosov med slovensko manjšino in italijansko večino. Omenili ste, da smo tega vsaj delno sami krivi.

Krivda manjšega naroda je seveda manjša. Sploh pa ne bi govoril o krivdi, ampak o določenih političnih izbirah. Italijanski motivi za zniževanje ravni sožitja so jasni. Obstaja namreč še vedno določen prastrah, kar je po mojem v zadnjem času povsem odveč, kajti odnos med večino in manjšino je 10 proti 90, v škodo manjšine seveda, in ti strahovi v bistvu v sedanji Evropi, ki temelji na shemah integracije, ne bi bili potrebni. Očitno pa je manipulacija teh vprašanj še vedno komu koristna. Ta manipulacija pa pomeni ali osvajanje novih prostorov ali zakrivanje neuspehov v notranji politiki. Obstajajo to-

rej različne valence, ki še vedno bruhajo na dan določen tip sovražstva in nerazumevanja. Žalostno je, da je bil npr. proveditorat v Trstu vedno tisti nosilec nerazumevanja in to načrtno, da bi mladi ne mogli spregovoriti skupnega jezika. Mislim pa, da je ob današnjem stanju Trsta, ki strmo pada, gospodarsko, demografsko in kulturno prav tako, pogum mlajših generacij prav v tem, da preseže te stare teorije preteklosti in zagradi zeleno vejo sodelovanja, odpiranja zaledju, zdravega tekmovalja na nekem tržišču v smislu boljši — slabši.

Pogovarjala se je
Helena Jovanovič

Pesmi Leva Detele izšle v Sloveniji

Duh in telo je naslov nove knjige Leva Detele, ki jo je nedavno izdala založba Mihelač v Ljubljani. Bralcem v Sloveniji ponuja avtor, ki je dolga desetletja sodil med tam zamolčane pisce, izbor iz svojih dosedanjih sedmih pesniških zbirk. Te je objavil v Trstu, Celovcu, Londonu, na Dunaju ter v Canberri v Avstraliji. Pesmi Leva Detele je uredil in izbral Tone Pavček, knjigo pa na primeren način opremil Jure Kocbek. Kritika opozarja na kozmopolitsko razgledanost Leva Detele, ki veje iz njegove temne, fantastične in surrealne poezije. To je po izboru iz Detelevo zgodnje proze Poslednja gora, ki je izšla lani v Ljubljani, druga knjiga Leva Detele, ki so jo izdali v Sloveniji. Estetsko oblikovana zbirka izbrane poezije Duh in telo stane 1575 slovenskih tolarjev, oziroma protivrednost v drugih valutah.

Predstavitev knjige odpornišva proti fašizmu

Prejšnje dni so v dvorani goriškega pokrajinskega sveta predstavili knjigo o osebnostih iz protifašističnega odpora na Goriškem. Knjigo sta pripravila Silvino Poletto in Luigi Pilon. Na predstavitvi so spregovorili predsednik Inštituta za zgodovino osvobodilnega boja iz Vidma dr. Alberto Buvoli, predsednik Inštituta za versko in socialno zgodovino v Gorici prof. Sergio Tavano, nekdanji pokrajinski odbornik dr. Mirko Špacapan, dr. Anna Di Gianantonio in avtor S. Poletto.

Knjiga vsebuje trinajst osebnosti različnega miselnega, verskega in političnega izvora. Med slovenskimi osebnostmi je Lojze Bratuž, o katerem je na predstavitvi predvsem spregovoril dr. Špacapan, ki je zlasti podčrtal dejstvo, da je goriški povojna uradna zgodovina predolgo molčala o njem, medtem ko so v njem goriški Slovenci videli simbol odpora proti diktaturi. Med italijanskimi osebnostmi pa sta med drugimi dva vidna politična predstavnika Krščanske demokracije, namreč Angelo Culot in Rolando Cian. Vsi zapisi v tem delu so sad radijskih pogovorov na goriškem Ljudskem radiu.

6. Primorski dnevi tokrat v Celovcu

V Celovcu se bodo v petek, 15. oktobra, zaključili 6. Primorski dnevi, ki jih izmenično prirejajo Krščanska kulturna zveza v Celovcu, Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici in Slovenska prosveta v Trstu. Organizacijsko nalogo so letos prevzeli na Koroškem. Niz prireditev se je začel v soboto, 9. oktobra, v Globasnici z Goldonijevno komedijo Sluga dveh gospodov. Gostoval je dramski odsek Prosvetnega društva Štandrež. V ponedeljek, 11. t.m. so v Celovcu odprli razstavo tržaške slikarke Jasne Merkù, nato pa je bil na sporedu literarni večer s pesnikom Vinkom Beličičem, ki je letos praznoval 80-letnico. V sredo so se v Celovcu srečali politični predstavniki s Primorske in Koroške. Govorili so predvsem o problemu slovenskih manjšin v Italiji in Avstriji.

V petek, 15. t.m., pa bo v Modestovem domu v Celovcu Srečanje glasbenih šol. Nastopili bodo učenci centra za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice in Glasbene šole na Koroškem. Začetek ob 19. uri.

John Le Carré in njegove uspešnice

V prostem času radi vzamemo v roke kako knjigo, ki nam je še posebno všeč, branimo pa se ne tudi novosti, še posebno, če prihajajo izpod peresa pisatelja, ki je nam drag ali pa je vsaj toliko slaven, da vsaka njegova knjiga postane bestseller, še preden izide. Take vrste pisatelj je tudi John Le Carré, ki nam je s svojim Vohunom najprej in potem s trilogijo o Georgu Smileyu, temu simpatičnemu malemu možakarju, ki je razkrinkal sovjetskega glavnega vohuna Karlo, dal imenitne vohunske romane, take vrste romanov, ki ga uvrščajo v sam vrh britanskih piscev, če ne že v sam vrh po smrti Grahama Greena in Rolda Dahla. S tema dvema pisateljema je imel še eno skupno lastnost, katere ni nikdar skrival, niti v časih, ko je bilo te stvari bolje skrivati, namreč dejstvo, da je bil tudi John Le Carré nekaj časa v službi njenega veličanstva, kot bi rekel Flemmingov najslavnejši vohun, James Bond. John Le Carré je izstopil iz britanske tajne službe še v času, ko je berlinski zid pokončno stal in prav smrt vohuna na tem zidu mu je prinesla slavo z njegovim tretjim romanom Vohun, ki so ga nekateri brali tudi z italijanskim naslovom *La spia che venne dal freddo*.

John Le Carré je v liku antijunaka Georgea Smileya ustvaril lik človeka, ki je vedno poln dvomov, a ima čisto na dnu svojega srca še vedno neko moralo, ki se zelo težko znajde in še težje pride na dan v absolutno nemoralnem svetu, v svetu, kjer vlada bipolarnost berlinskega zidu, ki deli na dobre in slabe, na socializem in kapitalizem. John Le Carré pa ni padel v past poenostavljanja in prav zaradi tega je postal slaven, ker je pokazal, kako umazan je svet vohunov in kako je umazana vsaka politika, ki se jih poslužuje.

Velika nevarnost za take pisatelje je bil padec berlinskega zidu, ki je tudi odpravil veliko rivalstvo med KGB-jem in Clo, se pravi med dvema največjima vohunskima organizacijama na svetu, če že ne največjima, ker je kitajska najbrž večja, pa vsaj med najbolj ostudnima in najbolj mogočnima organizacijama smrti in velikih mednarodnih spletk, katerim smo priče še danes, za nekatere pa najbrž nikdar ne bomo zvedeli, kot se pač spodobi za tajne organizacije. Vsi so se spraševali, kako bo Le Carréju uspelo najti nove teme za svoje odlične romane in kaj kmalu se je pokazalo, da je Le Carré res dober romanopisec in da ni odvisen samo od trenutnih političnih razmer, ki so mu sicer prinesle slavo.

Prav zato z nestrpnostjo pričakujemo njegov najnovejši roman, ki ga je pisatelj postavil v svet droge, prodajalcev orožja in smrti, ki je edina vsem in za vse enaka. Tako bo gotovo sedaj uspešnica tudi v Italiji njegova knjiga *Night manager* — Nočni menežer, ki so jo dali za okroglih 16 funtov v Angliji na knjižni trg in je postala uspešnica. Knjigo bo kot vse do sedaj v Italiji izdala najbrž Rizzolijeva založba, upamo pa le, da bo to čim prej, saj je Le Carré res najboljši angleški romanopisec, ki je ostal po Greenovi smrti, od katerega pa se loči po tem, da je velik ateist, medtem, ko je bil Green zelo velik grešnik, kot je sam pravil, a zato tudi zelo vnet katoličan. Nova knjiga Le Carréja opisuje devetdeseta leta na Zahodu, ki nimajo več skupnega sovražnika, imajo pa skupni cinizem in skupno izgubljenost vsakih vrednot, v katerem se najbolje znajdejo prodajalci smrti, droge in vsi tisti politiki, katerim ni mar za življenje slehernika, torej skorajda vsi današnji politiki.

J.P.

Tri novejšje knjige Celovške Mohorjeve družbe

Celovška Mohorjeva družba je zadnje čase zelo aktivna na slovenskem knjižnem področju. Ko rečemo slovensko knjižno področje, mislimo predvsem na ožjo Slovenijo, v kateri se vedno bolj uveljavljajo njene knjižne izdaje in zdi se, kot da ima za sabo Mohorjeva družba iz Celovca zelo dobre menedžerje, predvsem pa dober kapital, saj je tudi konkurenčna v cenah.

Ob 29. seminarju slovenskega jezika v Ljubljani, ki je namenjen vsem visokošolcem, ki se učijo slovenščine in so tujci, je v Ljubljani predstavila na pravem literarnem happeningu tri svoje najnoveše knjige. Da pa bi večer ne bil preveč literarno obarvan, je na prireditvi zapel gost večera Vlado Kreslin, katerega mladi poznamo po njegovi pesmi Bogovi so večni, sicer pa tudi kot zelo zanimivega glasbenika, ki večkrat sodeluje s tamburaši in glasbeniki iz Prekmurja.

Celovška Mohorjeva družba je na Gruberjevem obrežju predstavila knjigo Igorja Torkarja *Basni za vsakdanjo uporabo*. Torkar je zelo znan slovenski pisatelj, ki je veliko trpel pod prejšnjim režimom v Sloveniji in bil tudi več let zaprt. Prav iz tega obdobja je Torkar črpal snov za svoje basni, ki so napisane v pesemski obliki. Basni so iz udbovskih počitnic, kot svoj »arest« zafrkljivo imenuje sivolasi primorski pisatelj. Basni se seveda nanašajo na ljudi, ki jih je pisatelj takrat spoznal. Pisatelj sam je basni razde-

lil na štiri poglavja: Satirične basni, Basni za mlade in stare, Telegrafске basni in Pripovedne basni. Knjigo je opremila Mihaela Svetek, ki je vanjo vložila ilustracije-risbe slikarja Franceta Miheliča z naslovom *Dvogovori* živali.

V desetercih napisano slovensko kulturno kroniko je Mohorjeva družba iz Celovca izdala knjigo *Slovenska kulturna kronika izpod peresa dr. Igorja Vetra*, ki je pesniško nanizal glavne kulturne dogodke Slovencev. Knjižico je opremil s fotografijami glavnih kulturnih mejnikov avtor sam, ki trdi, da nima nikakršnega namena postati pesnik, ampak da se je za verzno obliko odločil predvsem zato, ker se taka zgodovina lažje in hitreje bere. Knjigo dr. Vetra, ki je sicer zdravnik in to zelo uspešen, je opremil Jure Kocbek.

Kot tretjo knjigo je celovška Mohorjeva družba izdala prevode pesmi pokojnega dr. Toneta Pretnarja, ki je prevedel osem poljskih pesnikov. V knjigi *Tiho ti govorim* je Zvonka Pretnar izbrala pesmi teh poljskih pesnikov iz zapuščine dr. Toneta Pretnarja: Wladislawa Orkana, Aleksandra Wata, Rafaela Wojaszeka, Andrzej Burso, Konstancyja Ildefonsa Galszinskega, Jeremijo Przybora in Zigmunta Krasinskega. Uvod v knjigo prevedene poljske poezije je napisala Mojca Seliškar, oblikoval pa jo je Alen Ožbolt.

Jurij Paljk

Vljudno Vas vabimo na otvoritev razstave akvarelov slikarja

ANDREJA KOSIČA iz Gorice ob njegovi 60. letnici.

Slikarjevo delo bo predstavil umetnostni zgodovinar dr. Ivan Sedej. V kulturnem programu bosta sodelovala Glasbena šola Sežana in pesnik Aleksij Pregarc.

Otvoritev razstave bo 14. 10. 1993 ob 18. uri.

Jurij Paljk *Recimo jim vsaj hvala*

Dolgo sem čakal, da se bo vsaj eden od tolikih dijakov, ki so šli skozi njihove roke, kot se temu lepo po domače reče, javil vsaj s kratkim zapisom in rekel vsem slovenskim ravnateljem, ki so odšli s tem šolskim letom v zasluženi pokoj, vsaj en lep »hvala lepa«. Pa tega nisem dočkal. Bilo je sicer nekaj zapisov, da odhajajo v pokoj, kaj več pa ne, zahvale pa ne nobene.

Zelo nerad pišem zahvale in podobne stvari, ker se rado dogodi, da človek ob takem pisanju zdrzne v banalnost ali pa na preveč »pocukran« teren, kjer je vse lepo in prav, pretirane hvalnice in slavospevi so tu, ki jih priložnost kar kliče, rezultat vsega tega pa je porazen, ker se zavedamo, da tako pisanje ni verodostojno, predvsem pa je po mojem mnenju zelo nedostojno, ker človeku, ki odhaja iz javnega življenja, jemlje tisti zasluženi čar prav s sladkobnimi in največkrat plehkimi besedami. Prav

zato ne morem v vrsto ljudi, ki tako pišejo, poleg tega pa ne morem reči hvala v svojem imenu vsem ravnateljem in slovenskim profesorjem, ki danes ne vstopajo več v slovenske šole, tudi zato, ker jih ne poznam. Lahko pa rečem, da mi je žal, da nekaterih ne poznam, ker bi jih rad, spoznal sem jih po njihovem delu in po njihovi »fami«, ki jo običajno raznesejo okrog njihovi dijaki, katerih pa veliko poznam, saj sem z nekaterimi prijatelj.

Poznam pa kar dobro prof. Nado Pertot, ki je ne bo več letos v svoj urad na licej Franceta Prešerna v Trstu, odšla je v pokoj. Njej pa bi rad rekel javno hvala za vse, kar je naredila, pa čeprav me ni nikdar učila. Spoznal sem jo kot zbežan maturant vipavskega malega semenišča, ki je ravnokar prišel iz Srbije, kjer je odslužil vojake, se hotel vpisati na ljubljansko univerzo, a ga tam niso sprejeli, ker takrat vipavska šola še ni bila priznana. V

takratni Jugoslaviji bi moral opraviti vse izpite čez vsa leta gimnazije in povrh vsega še maturo in si to sam plačati. To pa je bilo preveč za plitev žep in tudi za moje potrpljenje. Od drugih fantov, ki so imeli podobne težave z vipavsko maturo, sem zvedel, da v Trstu na slovenskem liceju skušajo pomagati in tako sem odšel tja, poznal nisem nikogar in kar zdi se mi, da sem moral biti smešen, ko sem spraševal tudi take stvari, kot je to, kaj je »bollo« in kaj »carta bollata«. Delal sem na bencinski črpalki v Rožni dolini, edini, ki je bila takrat odprta celo noč na Goriškem in včasih sem v eni noči prodal tudi po 18 tisoč litrov bencina, ki je takrat stal v Jugoslaviji po 350 lir, v Italiji enkrat več in če pomislite, da gre v vsak avto po povprečnih 30-40 litrov bencina, potem lahko sami izračunate, kako sem moral ponoči tekati. Tam sem se učil tudi italijanščine, doma pa sem ponavljal snov za maturo.

Prav pred maturo, ki sem jo opravil z velikim razumevanjem profesorjev in ravnateljice Abramove kot privatist leta 1978, sem spoznal profesorico

Krizanteme, vahtence, martinke...

Tako pravimo cvetju, ki ga pogosto srečamo tudi na domačih vrtovih. V našem prostoru so te rože še zlasti povezane z obiskom grobov ob Vseh svetih, so pa tudi lep okras za vrt.

Dandanes poznamo zelo veliko vrst krizantem. Imamo grmičaste, gosto rastoče, ozko in širokoliste, nizko in visokorasteče z majhnim, srednjim ali velikim cvetom, eno- ali večbarvne, vse pa so lepe in poživijo jesenski vrt, oziroma lahko postanejo bolj osebni spomin na rajne.

Krizanteme so sorazmerno nezahtevne rastline, če se zadovoljimo s srednjimi cvetovi in neenakomernim stebлом, lahko pa z malo truda dosežemo prav lepe uspehe. V glavnem je to odporen cvet, ki bo ob primerni negi dal veliko zadoščenja tudi vrtničarjem.

Če nismo doslej gojili tega cveta, bomo to lahko poskusili izpejlati v prihodnjem letu. Ko se v pozni jeseni ustavi rast krizantem, najprej porežemo skoraj pri tleh stebila in rastišče prekrijemo z nekaj listja ali slame, da ne bi kaka hujša pozeba poškodovala korenin. Istočasno si izberemo dovolj zaveten in sončen prostor na vrtu, ki ga bomo prekopali in dobro pognojili z organskim gnojilom, po možnosti hlevskim gnojilom. Prekopano zemljo bomo pustili počivati preko zime in na spomlad bomo uredili gredico.

Krizanteme navadno začnejo poganjati v prvih marčnih dneh. Ko se bo otoplilo in bo nevarnost pozeb mimo, bomo izkopali cel grmiček in ločili posamezna stebila. Paziti moramo, da imajo nova stebila korenine in dovolj listnih brstov. Posadili jih bomo v

razdalji 30 cm na že pripravljeno gredo. Zemljo okrog sadik moramo zatlačiti, da se korenine lažje usidrajo. Te sadike bodo kmalu začele poganjati in ker bodo do konca aprila pognale precej stranskih poganjkov iz korenin, moramo vse odvečne odstraniti in pustiti le dva-tri najlepše. Te poganjke bomo prelomili nekako na višini med 5. in 8. listom. Vsak od teh bo nato pognal zalistnike, ki jih bomo vzgojili v cvetove.

Poleti bomo dali največ pozornosti odstranjevanju stranskih zalistnih poganjkov in odvečnih cvetnih nastavkov. Prvi, glavni cvet, se pojavi konec avgusta, okrog tega pa bomo opazili več listnih brstov, ki jih moramo odstraniti, ker drugače zatrejo glavni cvet.

Krizanteme potrebujejo sorazmerno vlažna in bogata tla, zato je priporočljivo, da jih enkrat na mesec dognojimo s primernim tekočim gnojilom. Znano je, da igra kalij vlogo pri cvetenju in obarvanosti cvetja, zato moramo paziti, da bomo septembra dognojili s ka-

kim kalijevim pripravkom. Sproti pa bomo odstranjevali vse stranske poganjke vzdolž stebel, ki jih vzgajamo v cvetove. Ko bodo stebila dovolj velika, jih privežemo na oporo, da bodo stebila ravna in jih ne bo veter ali kak silovit jesenski naliv polomil.

Ko se krizanteme začnejo odpirati, je priporočljivo zaščititi cvetove, tako da gredico pokrijemo s plastenjakom oziroma kako drugače. S tem zaščitimo cvetove pred vremenskimi nepravilnostmi, predvsem pa zmanjšamo svetlobo, kar spodbuja odpiranje cvetov. V primeru, da ne bi postavljali plastične zaščite, lahko vsak cvet pokrijemo s papirnato vrečko. Tako so delali včasih. Vrečka je dovolj, da ubrani cvetove pred možno slano in jih vzpodbudi, da se kar najlepše razcvetijo.

»Sijaj resnice«

V torek, 5. t.m., je bila objavljena nova okrožnica papeža Janeza Pavla II. z naslovom »Splendor veritatis« (Sijaj resnice). V središču pozornosti je vprašanje morale, ki je, kot pravi sveti oče, neločljiva od resnice. Za razumevanje nove enciklike nam pridejo prav Jezusove besede »Resnica vas bo osvobodila«. Krščanska morala je bistvena sestavina — je dejal glavni tajnik Italijanske škofovske konference — vere, ki jo pojmuje kot osebno pripadnost Kristusu. Ne gre za sprejemanje nekaterih abstraktnih idealov, niti ne za podrejanje medosebnim načelom, temveč za osebno razmerje s Kristusom, ki zadeva samo človekovo bit.

Nado Pertot, pred poslopjem slovenskega liceja sva prvič govorila in dala mi je nekaj koristnih napotkov za slovensko nalogo pred pisnim delom mature. Potem se nisva več velikokrat videla, spoznal pa sem jo preko knjig in lahko mirno rečem, da sežem po njih večkrat, vsaj po dveh, po antologiji Od antike do danes in po drugi antologiji, ki s svojo zajetnostjo prav lepo zaokroža svetovno in slovensko slovstvo, po treh knjigah z naslovi: Nekoč, Danes, Jutri. In moram javno povedati, da sem zelo vesel, da jih imam v svojem stanovanju, ker so lepo berilo, prijetno in skrbno izbrano leposlovje, majhne in zanimive opombe, včasih vprašanja, ki dajo vsakomur misliti. Poglejte, enostavno bom povedal: Mislim, da je velika škoda, da takih knjig nimajo tudi v Sloveniji, ker bi jih nujno rabili v šolah. To so dobri učbeniki in še boljše knjige za trenutke, ki pridejo večkrat med našimi vsakdanjimi popoldnevi, ko ne vemo, kaj bi prebirali. Pa vzameš antologijo Pertotove v roke in začneš listati, prebereš odlomek, ne ta mi ni všeč, uh, kako je ta tip težak, gremo samo malo naprej, evo ga!, Kettejev sonet Na otčevem grobu, ko se Danteva glo-

bina pokaže tudi na slovenskih tleh, grem še malo naprej, Crane, kdo pa sploh še pozna danes tega Amerikanca, ki je pri devetnajstih letih napisal najboljši roman o strahu in vojni, Rdeči znak za hrobrost, in potem vsi slovenski pisatelji...

Lepo je tako branje, zelo lepo. In že ker danes nismo vajeni reči hvala nikomur več, pa čeprav osebno mislim, da je vedno bilo tako, v vseh časih, bom sedaj jaz zapisal, da se je treba takim ljudem, ki take knjige napišejo za šolo, javno zahvaliti. Poleg vsega pa se je takim ljudem treba tudi zahvaliti za vse delo, ki so ga opravili med svojim učenjem, vse tiste dni, ko so hodili pred vedno nove obraze v razred in jih učili slovenščine in tudi oni in predvsem oni pripomogli k temu, da Slovenci v Italiji še govorijo slovenski jezik, da imamo danes precej visoko izobraženih slovenskih ljudi, ki znajo pisati in misliti v slovenskem jeziku. Prof. Nada Pertot si gotovo zasluži pohvalo, če pa je že nihče noče dati, ji recimo vsaj hvala, kot se spodobi. Vsaj tako so mene učili in vem, da je tako tudi prof. Nada Pertot učila dijake. In koliko jih je bilo!

Še za eno stvar bi ji rad rekel hvala. Za tista bežna srečanja, ko sva se videvala in poklepetala tistih pet minut, ki sva jih oba kradla dnevu in najinemu tekanju v njem. Običajno prof. Nado Pertot srečate na predstavitev knjig, vsaj jaz jo tam. Tako sva se srečala tudi na predstavitvi Maurensigove Lüneburgove variante Gorici, ko nisem še vedel, da odhaja v pokoj. Bila je edina od slovenskih profesorjev, ki je prišla na predstavitev italijanske knjige slovenskega avtorja. Zelo vesel sem bil, da sem bil tudi jaz zraven. Všeč mi je biti v družbi ljudi, ki imajo radi knjige. Vem, da zato nismo nič boljši, ker vem, da imajo običajno doma največje knjižnice trgovci in vse tiste prasice, ki trgujejo z orožjem, ampak vseeno. Všeč so mi profesorji, ki ne hodijo v šolo samo odbrenkat svojo in po plačo, ampak vejo tudi za kaj drugega, poznajo tudi kulturo in važnost njenega podajanja naprej.

Zato mi je žal, ker vem, da sedaj prof. Nada Pertot ne bo več skrbela za naše otroke, za naše dijake. Prav zato smo se ji dolžni zahvaliti za opravljeno delo in na tihem upajmo, da bo še kaj zbrala in izdala še kako knjigo. Kajti tako bo ostala med nami vedno mlada, to pa ji tudi vsi iz srca želimo!

NOVICE

V konferenčni dvorani tržaške Trgovinske zbornice je bil konec prejšnje tedna tridnevni tečaj o usposabljanju za ženske podjetnice iz Slovenije. Udeležilo se ga je 20 oseb, obravnavale pa so vsa najpomembnejša gospodarska področja od marketinga do faktorjev kompetitivnosti med podjetji ter sodelovanja med slovenskimi in italijanskimi podjetniki.

* * *

V petek, 8. oktobra, so sindikalne organizacije oklicale stavko vseh javnih uslužbencev, od šolstva do zdravstva, gasilske službe in pošte. Zagotovljene so bile le nujne storitve.

* * *

Slovenski ambasador v Rimu Marko Kosin je bil v začetku tega tedna na obisku v naših krajih. V Trstu se je srečal z deželnim predsednikom Fontaninijem, vladnim komisarjem Cammarozzom, obiskal pa je tudi predstavnik Slovencev v Italiji. Z njimi se je pogovoril o težavah, s katerimi se spopada slovenska manjšina, predvsem o hudi finančni stiski.

DAROV IN PRISPEVKI

V spomin na drago mamo Ljubico Grzinič Slavik daruje hčerka Živa Lit. 150.000 v tiskovni sklad Novega lista.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostanek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.